

7655

ГЛАСИ

СРПСКЕ ВИЛЕ.

КЊИГА ЗА НАРОД.

MS. G. 2. 388. 1
1111

9655 P I 112 P 19 Ср 398. 1

~~5591~~

ГЛАСИ

СРПСКЕ=ВИЛЕ.

КЊИГА ЗА НАРОД.

НАПИСАО

СЛАВКО ЗЛАТОЈЕВИЋ.

У КАРЛОВЦИМА.

ТРОШКОМ И ШТАМПОМ ДАНЕ МЕДАКОВИЋА.

1849.

„Браћо моја српске војевode!
Како бисте, како преминусте,
А како ли робље остависте !“

Народна песма.

Нетуж'те, браћо, нетуж'те!
Вашу траву погазише—
Погазише туђе стопе,
Ал се трава опет диже!

Краљедворски рукопис.

Посвећено

целом

Српском и Хрватском

Јужнославенском Нароу.

Второй

год

Сын и дядя

Людмила Ивановна

Ову књижицу зготових ја још пре две године дана, али не може бела света видети ни у Бечу ни у Златноме Прагу, а то све с проклете роцке власти. Сада, уз васкрс српски, уз васкрс слободе и правде, уз васкрс целог Србинства и Славенства, ево браћо! васкрсну и ова књижица. Сада ево је Српству и Славенству нек је учи и нек се обучи, — то ми је све, а Србинство и Славенство нек ми је здраво и весело!! пак ће бити шта је оно српска мајка рекла!

С. 3.

У Новоме Саду на српски васкрс, дан трећи по сле спаљене Маџарштине. 1848.

074
...отиди ери шом ја хитотих ја шом пре дие то-
...ни итдија втета бела не може бела видети ни
...у Бору ни у Златокоме Прву, а то све а про-
...клето ронче власти. Сада у ввасре ери-
...са у ввасре е слободу и државу, ја
...васре невол Србнества и Славенства,
...ево државо! васрени и она еминина. Сада
...ево је Србнесту и Славенству нећ ја јан и
...нећ се обури, — то ми је ево а Србнество
...и Славенство нећ ми је државо и ввасре! па
...а да ти шта је оно србика мајка државо!

У Новине Саду на србнеству ввасре, јан
...треба по све еминине Мичурићине 1848

А.

Г Л А С И

**ПРЕ СЛОБОДЕ и ПРЕ РАТА СРП-
СКОГ.**

0

1.

T N A C H

THE CLORODE OF THE PAT. CPH.

CHOL.

Г Л А С 1.

6

Мучно је свему свету угодити, али је лепо и мило причати врлине и задужбине Српске.

Ми Срби, источни Славени, цветасмо у стара времена. Властељи и Војводе, Жупани и Кнезови, Краљеви и Цареви, — бијаху наши рођени господари. Коло света окреће се, ко је био горе, долази доле, а дојни горе. Кад смо најјачи били, с наше неслоге кренуло се коло; ми дођосмо доле. Сви Срби, као један народ, изгуби смо своју царевину на Косовом пољу. — После царевине, после славе и дике наше, дуго и дуго трајаше оно тужно доба, у које су наше главе под јармом стајале. Тешко ти је робљем бити, а с тога наше ропство нек нам је школа, ^а де видесмо и ^а де познасмо што је зло, — нек нам је одмор. У ропству обновисмо своје силе, у ропству могосмо дознати шта вреди слога и колика је њезина снага. Док робовасмо, поделио се наш Српски народ; онда остави брат брата — и лукавством других народа наведени, тражисмо добро, пак мишљасмо да ће нам под њима боље бити. Од

Т р о п с т в о а н е р о п с т в о

1

како смо се растали, други народи учинише, те смо и данас разстављени и телом и духом. У живоме човеку, слабо је и ништа је тело без духа. Ми имамо сви једну славенску крв, а ова крв досад нам је текла као кроз туђе жиле. С незнанства називље и дан данас Србин Србина оним именом, којим нас нагрди душман свију нас. На несрећу нашу, народ једне крви незна да је један. Свака страна зна за себе, за другу као да је на свету нема. — Коло нашег живота, кренуће се нашом слогом и нашом силом. Слога и заједница славенска — ту је наша сила и за тело и за дух. Сложни смо, кад слушамо један другога. Сложни смо, кад мукло нережимо један на другога. Сложни смо, кад сви хоћемо, тражимо, и радимо за народну срећу. Кад смо сложни, онда смо и снажни.

Наш стари али једнаки живот, бијаше раздељен на две стране, пак се сада двојако појављује. Једни живимо телом и духом, а други само душом, коју свашта има. — С обе стране кренуло се наше коло: сваки нек је веран своме крају. Пазити треба да се обште коло незаустави с непажења нашег — да се непоруши: свако покретање или оправљање потребује нових сила,

изискује силу времена и труда. Време треба да нам је скупо; силе требаће нам понављати и у напредак. А најгоре би по нас било, кад бисмо заночињали оно, што бисмо већ свршити и уредити могли.

Обе стране народа Српског имамо једну исту светињу, — сви имамо један Српски језик. Обе стране имамо један Славенски дух, а у жи- лама тече нам крв Српска. Наше сродне сродно примити ваља.

Г Л А С И I I .

Шта претрпесмо, не треба заборавити: с нашег непажења могу се тим лакше повратити стара зла, — ондаће нам и мало зло велико бити. После кише бива лепо време: при лепом ваља нам се приправити и на зло. Неверујмо свакоме и свачему; на народне ствари пазимо свагда и ваздан. У пролеће, време је непоста- јано. Наш народни живот приличи пролећу. У пролеће расте свака травка; што је изумрло преко зиме, то најпре расте и цвати. Растењу уде највећма зла времена; нашемуживоту шко- ди и најмањи ветрић, задржава његов напре- дак. Наш живот нек буде основан на правди

Божијој на поштењу љуцком, напредовати мораће. Срби веле: „Што је право, и Богу је драго.“

Нашему народном животу можемо ми сами помоћи; ми му можемо и одмоћи. У слози за народне ствари помажемо себи, у неслози одмажемо сами себи. Нови живот оснујмо на народном животу, — ондаће расти и процветати на славу народну. Сваки цвет пупи, расте, цвати и опада, — тако и живот свију народа. На свету овоме владаху свакојаки народи, али ће проћи и ови што данас владају. Наш Српски и Славенски живот био је као цвет, — али тај нејаки цвет разви се у невреме, пак нам мораде и увенути. Дрво има гране, а и границице ране стабло, — тако је и са нашим народним животом: и незнатни људи подпомажу народ.

Сваки Србин посебице има својега посла и своје невоље, али ствари народне морају надвисити све друге. Треба да се научимо на народне ствари давати највећи део својега имања: ако се ненаплати нама, а оно ће нашим потомцима. Све што радимо, радимо за наше колени и за наше племе. Што смо учинили као народ

о томе ће вас свет вавек знати и причати. Из наши дела имаће потомство или штету или корист, — оно ће нас хвалити или грдити. Чудно би било на овоме свету, кад би сваки давао само на оно, одкуд ће одмах имати корист: све бива временом, — и сама лекарија поправља наше здравље после неког времена. — Народ живи на векове; народне потребе мењају се а с тога требамо велики жртава. Народне корисне ствари нек су нам свете; за њиов напредак нек живи сваки Србин: тако се надајмо добру и вечноме царству. Народност нек нам је штит живота, а наши веле: „Народ без народности, јест тело без кости.“

Г Л А С   Ш.

Вера је светиња свима народима. Свака вера мудро уређена, много значи кад има мудре вође: људи без вере, ти су намера без средства. Вера може да нас води љуцкоме животу, вера треба да учи добrome животу. Вера и народност то су две светиње. Народност даде нам природа; вера може укрепити, а та иста вера може и ослабити љуцку народност. Она је вера светиња која у себи има жиг народног живота. Народни језик то је знак на-

родног бића. — Ако је и којему народу, нама је заиста светиња наша Славенска вера. Наша вера сачува нам име и крв Српску; с нашом вером остадосмо Срби као Срби и у највећем злу. Поред наши сачувани душа, ослише се и друге удаљене али сродне душе. С наше вере претрпесмо највеће муке, али вера нам донесе — пак и сачува нашу највећу радост. Наша браћа трпе и данашњи дан; за боље и сретније доба живота чува их наша вера. Нас самих и друге браће бијаше много више, промени се вера пак се умалисмо: онда је свој својега презирао и прелио се у туђинца. Језик којим спевамо и хвалимо Бога, то је наш спаситељ.

По вери дели се народ Славенски на две стране — као на две стране света: на западну и источну. По духу и језику сви смо славени а вера, то је само срећтво којим се молимо Богу, — то је начин којим бивамо поштени људи. Од како се поделила вера, од то доба постадоше све плетке и сва зла — од то доба гоне све славене, од то доба огрезнусмо узлу и невољи љутој. Ми имамо део и од друге црквене деобе; њезин вођа био је Славенин, — а сва деоба приличи узвишеном и просвећеном

Славенском духу. — Најгоре је то, што у рачун вере чини се најгрђе зло: Славенски народ један по роду и племену раздвојише, те се коле брат с братом.

Није злато све што се светли. Од најстаријег доба изабрао је дух Славенки све што је за њега најбоље. Дух је Славенски изабрао две стране, а обе доносе му спасење. Једна је вера почетак, а друга је свршетак порођене вере. Сви Славени један смо народ; сви имамо једну народност, ово двоје нек нас братински веже. Прадеди нам сачуваше наше, чувајмо и ми. ^{ГО} ИСТО Престаде страх и брига за веру, а настаде нови за име и народност. Код нас Славена један је језик једног рода, пазимо од сад само за име и народност! љубимо се сви!!

Г Л А С И V.

Нетреба презирати све што није Српско ил Славенско. Као Срби морамо знати, да сви људи по природи имају једнако право. Сви народи имају свој језик, језиком јављају шта осећају и шта желе, — језиком славе и хвале дела славна, језиком подижу вечног Бога. У

свету има различних језика, а језици деле људе на различите народе. Од како постаде „моје и твоје“ од то доба престаде права једнакост. У садашњем свету јавља се једнакост свеца, али само у општим стварима а не може понаособ код свакога човека. Народ је скопчан језиком, а језик народом. Језик народни треба да влада код својега народа, догод он живи. У језику лежи највећа срећа народна: ми људи — умно створење — имамо говор а с говором чувство. С језиком Српским бићемо сретни, без нашег језика готово смо претучени. Кад узвлада наш народни језик, онда је обезбеђена и наша народност.

Што је наше није све добро; и ми имамо много зла, а зла ваља се отрести. Туђинско љубити већма него своје, туђинско обожавати а своје погрђивати, то је грдно, то је највеће зло. Туђинско добро узети, своје зло поправити, а љубити треба само своје. Можемо прибављати добро других народа, али при том, нек нам се некаља дух туђом љагом. Кад што узимљемо од другога народа, треба гледати дали је то њему пријало или мож да му је то главе дошло. Да поправљамо себе није свагда згоде ни прилике, али сад нам је време да

полепшамо своје зло, — но ваља добро па-
зити што је код нас добро, а штали је зло!

Грдно је зло за народ кад му синови по-
знају све што је страно, а незнају своје и нај-
мање. Света је дужност темељно се утврди-
ти у свему што је наше, — што се тиче нас
самих — и наше славенске браће. Кад по-
знамо добро и зло своје, онда се упутимо
даље. Најмањи наш кут може нам донети нај-
веће благо: дужни смо познати сваки свој де-
лић, а туђинско доста је да знамо само веће.
Кад познамо своја досадашња славенска дела,
кад знамо дела других народа, онда се може-
мо научити како треба да од сад чинимо.

Многи су безумни синови народа нашег, ко-
јима лепше звоне туђинске речи; код многих над-
вишују туђинске забаве све наше божанствене
безазлености. - У садање време криво се тумачи
реч „изображеност“. Многе незналице веле, да
су безазлене славенске забаве просте. Наше беза-
злене забаве и обичаје погрђују за то: што је кре-
пост (виртуе) начело (принцип) наших забава, -
што је из њих избачено лукавство. - Ако нам за-
баве погрди туђин, онда: ако је мудар, то го-

вори из њега љута гуја — која нам жели отровати чисто тело и безазлену душу : аколи је будала, онда знамо од лудог ништа осим лудо. — Наше ствари морамо ми сами прегледати. Нек нам несу забаве и обичаји на нашу штету, не треба пазити на туђинске речи. Забаве и обичаје не даде нам Бог без воље своје. Обичаје који уђоше у крв за време растанка, њих треба или у право биће довести, или се с њима навеки растати. Не знају наше забаве, не знају наши обичаји никакви сувишни поклона (комплимента), — но и не научише нас наши обичаји нит нас уче да не слушамо, да не поштујемо, и да безобразни будемо према старијима, према бољима од нас, и према онима који су с нама једнаки. Наше забаве немају многи поклона, у њима влада славенска [искреност. Сувишни поклони постадоше у зла времена у поквареном народу. Поклони су многе углађене речи, које — често — прикривају унутрашња зла. У поклонима се — често и готово свагда — једно мисли, а друго говори. Треба наше забаве и обичаје разазнати, ра³чистити и разредити, пак ће мо се с њима праведно дичити и поносити. Забаве и обичаји то су наше народне дике. Кад претресемо и по-

правимо све што је наше, одма ће нам добро бити. Нови живот, нек нам је чист као злато.

Г Л А С V.

Ми сви Срби, уколико смо ближи духом, утолико смо даљи телом: сво долази из нашега доданашњег живота. Нашег народа малени је део срећан, мали је као што ваља сједињен и душом и телом. Од како се раздвојисмо, од то доба дели нас и сама природа. Природа дели нам наша телеса, — политика пречи нам да се брацки не помажемо као једна браћа. На неким местима широке реке не допуштају, да чујемо јек Српске славе, — не дају нам да видимо светковину старе прослављене и нове прерођене славе. На неким местима високе горе — као гвоздени зидови — задржавају горке уздисаје наше браће, — високе горе загушују тужни глас преболне њине душе. На неким местима недаду густе шуме, да допре глас до наши ушију, — оне недаду да помогнемо својој браћи. И реке и горе могле би се прећи, — и шуме могле би се проћи: нас задржава наше свецко стање.

Прерођена је мисао душевног живота. Света мисао доста је учинила; јер куд ће горе кад

не знадосмо брат за брата. Наша је мисао духа силног, духа праведног. И наша је мисао прерођена вољом самога Бога. Наших вођа света је дужност доводити нас нашој мисли, упознати нас с њоме, да неби пред њоме са глупости наше — руке испирали. Који од нас у ово доба не зна ког је рода и ког је племена, тај је прост и глуп човек. И онај је пуста незналица, који своје и своју Славенску браћу називље душманским именом. Неговори „рац“ већ „Србин“ нереци „Сервијанац“ већ „Србијанац“ некажи „тот“ већ „Словак-Словен“; реци „Чех“ „Чешки,“ а не „Пемак, пемски“: грехота је погрђивати своје име: срамота је не знати имена својега и своје браће. Наши вођи чине зло при свакој странпутици, при сваком заглажењу. За живота опомиње нас свако зло више пута; као Србима немила нам је и обична људи опомена. Свако поступање против мисли, и против духу времена противи се вољи Божијој. Све што чинимо против свести, све је то грешење, — поједина дела, то су ти греси. Наша је мисао пламен, који гори с опћим[†] огњем просвете; наша је мисао пород једне добре и синовма богате мајке. Ми смо Срби као деца једне мајке: наше племе, племе је Славенско. Горко би гризла свест сваког оног, који би о-

† Валзда: обичан

туђивао дете од мајке; у таковом случају зло по мајци, а још горе по невином чеду; мајка може имати и више деце, али оно дете, оно пропасти мора. У нашем животу још смо деца. Наш безазлени народ не треба удаљити од општег бића и опћег Славенског живља; сваки корак нек нас води стазом једног огњишта. Народ вели: „Рука руку мије, а образ *и* оба двије.“

При развитуку живота, народне ствари не углађујмо пре тесања. Пре свега треба распознати што је наше, пак онда тесати. Да наше познамо то је и за нас и за наше доста: Српска дела гладиће се с временом. Туђе углађено кад накаламимо, то се попримати неће. Римско-Германска углађеност, опасна је и противна жи-*воту* ~~вљу~~ Славенском: ни они несу овако започели, — до углађености дођоше с временом: а њихова углађеност приличи њиховом духу.

Сваки народ има особити дух; дух има своје својство, а то својство духа јавља се у свему народном животу. У грудима Голубијега народа дише његов дух, пак други је и задатак нашег живота. Изображеност нашег живота, имаће савршеније лице. Запушћена је њива нашег живота; на њојзи има и шибља и корова; али је још земља бујна, моћиће плода би-

ти. Нама ваља крчити нову стазу, ако се же-
лимо утемељити у својему животу. Познајмо
народни дух — његово садашње стање —
по њему и на њему градимо куле своје будућ-
ности; онда ћемо доћи до народнога живота,
онда ћемо имати Славенску народну просвету.
Будућност Славенска бистра је као суза, сјај-
на је као сјајно сунце а дража од камена
драга!!

ГЛАС VI.

Више пута тужи јединче за већим породом.
Наш народ пева доброту већег порода; он је
сиромах најбољма дознао шта би од њега би-
ло, да није силан и снажан био. Ми Срби ни-
смо јединче; богати смо браћом и сестрама. С
браћом Српском и Славенском има нас више —
и бројем и крепосћу — нег других народа у
земљи Европи. Наших Славенских језика један
је извор; а језиком бићемо још ближи и срод-
нији један другоме. Један је дух наших за-
бава и наших обичаја; и нове забаве имају је-
дан општи Славенски дух, — у различном ли-
цу, свугде је један славни значај — карактер. —
Сви смо били једно, али туђински народи разде-
лише нас Славене у непознато доба. Под раз-

личним народима претрпесмо различне муке: једни нам притискиваху душевни живот — не-
дадоше да нашим језиком дођемо до просвете;
а други мучише нам наша телеса — с чега
не могосмо ни главе дићи, не могосмо ни по-
штено оданути. Крај наших мука један је исти,
многи наши изневерише браћу Славенску —
прелише се у душмане наше. И у данашње
доба сви народи имају слободу, имају и народ-
ну потребу; само нама Славенима кују ланце
готове вериге, шаљу нам таму. И дан данас
покрај лепих речи или нас мађаре ил нас нем-
че: али браћо Славени! иде време, донеће им
бреме. Све што раде с нама, нит је добро нит
је право, нит је поштено; наши су мучитељи
прави лупежи; имају бесан дух и немилостиво
срце.

Ми смо отуђени невиђеним начином. Ве-
лика је наша и душевна и телесна крепост;
само као велика остаде и данас у свом ста-
ром лицу. Сила Славенског духа изменила се
мање или више; ту исту — у правоме лицу —
представљамо ми Срби и нека наша браћа. Је-
дном бијаше народ Славенски свему свету си-
лан и славан, то нам сведочи најбољма име. И
данас зебе душманин од силне силе Славенске,
али се храбри кад види наше нехајство.

У најновије доба, у доба нове будућности Славенске, показује се нова светлост: зора нам плави, дану се приправити ваља. Треба познати све што је наше, даљи корак показаше време. — Неслога наше је најгрђе зло; с ње губимо све; с ње изгубисмо и сва добра. Да небијаше неслоге, наше би благо цветало и дан данас.

Г Л А С VII.

Милина је слушати славна Српска дела; врлина је сетити се царевине и краљевине Српске. Срце јаче куца а крв ври кад је говор о цару Душану и цару Лазару; онда имаде Србинство Српског господара, свугде се орио Српски језик, свугде севаше Српске сабље. Сад смо један народ у више лица. Многе и различне земље, то је наша постојбина. По постојбини две смо стране — лева и десна; а река Сава то нам је ограда. Наше су стране као две руке које потпомажу живот једнога тела. Тело може послужити и једна рука, но никада у свему, никада као што ваља. Десна је рука највећа услуга телу, а лева је најближа срцу.

Тело не може бити без руку, ни ми без својих страна. Сад нам је у различним зем-

мљама и различни дух; једни живимо и у науци. Чим је боља просвећена наша душа, тим је лепши и бољи наш живот. Де је добро телу, благо онде и свакој души. Пре свега постарајмо се за душевни живот. Де народ и душевно живи, онде је народни живот, онде зна народ свако добро високо ценити. — У узајном животу можемо један другоме помоћи; лева десној у развијању духа. Често леће духи даље нег што треба; често заборави и на своје легло. У српској просвети помаже нам онај, који се није удаљио од свога легла и од својих сродних. — Сваки изрод рода и народности — ма најученији — највећи је лукеж народа нашег. Наши и сви изроди имају лукаве и умиљате али огровне речи. Сваком изроду проклето му племе и колено!!

Де живи и тело и душа, онде се види шта смо, ко смо и де смо, — онде се виђа ко нам је пријатељ, који је нам сродан. И данас живи Србинство у старинској својој земљи, сваки корак искупљен је српском крвљу.

Г Л А С VIII.

Кад се покреће народни живот, онда су доста и силе поједини људи; чим су јаче си-

ле, тим је силније покретање. У смислу просвете мање или више наши су умови покривени тамом. Неки заслепљени невиде нашу будућност, неки још не виде ни нашу зору: таквој будали, народ и народност то је највећа глупост; таквој будали — веће о народном напретку, то му је за смеј. Доћиће време, а противник рода и народности стидеће се и своје сени. — Издајица рода гори је од лупежника; небрига за народност прави је лупежник: и једног и другог црви их изели, гује им крв сисале. Народ је наш у правој несвести; дигнимо га! рецимо по души шта је дужан чинити у данашње доба; потресимо његову успавану али поштену душу. Поштујмо и чувајмо српску народност као очи у глави, — пак ће бити што је оно српска мајка рекла: ето ти живота српског!! Живот подигнут треба упутити; за упућивање требају нам још јаче силе; чим је веће наше коло тим је већа сила. Наша помоћ несуду сама уста; као људи свакојеке смо среће, — а сви знајмо да Срби много требамо.

Милије а и корисније је дрво са плодом. За помоћ Србима „љубав рода“ сама по себи малена је ствар. Да нам процвета срећа и народни живот треба да имамо силе од сваке среће и крепости наше. Ако нам народне ствари

улепша и уреди мудро мудро, ако богат богато онда ћемо сретни бити. У народној ствари будимо искрени! будимо одважни! желимо сви једно. Народној срећи и народном животу — као Исусу своме, нех доноси Србин искрени дор среће и крестности своје: тако ћемо постати Божји угодници.

Г Л А С IX.

Век деветнаести век је народности: о томе смо уверени. Да је век деветнаести век славенски: о томе ћемо се уверити. Ко ово не види не видео бела данка. Сада је народност оно благо, које чувају најмудрије главе и највеће силе. Сада је народност онај предмет, око којег се забавља цео свет. Име и народност прође све земље и народе; с њим се диже и најмање племе. Народност — мисао света — та је прејездила све поједине гране народа славенског. И код нас српски Славена показа се народност у свој својој свити; она нас учи како ће Србина Србином бити: пак тако треба да разумемо народност. Друго је земља у којој живимо, друго је народ и с њоме народност. Земље су различне; различне су наше вере, ама смо сви Срби и Славени. Ако смо у

Угарској, али смо Срби. Народ треба да има народна права, пак онда је народ, онда има народни живот, и онда нам нигде Србинство и Славенство пронасти не ће. Који у садашњем времену не мари за народ и народност, боље да га нема; а који вели „ја марим за себе“ боље да има лавовске покте и волујске рогове него као што људи грде љуцтво. — Народни синови! пазимо да нас не преваре углађене али лукаве речи; пазимо! да нас не заслепе светле али пусте колајне.

Народношћу чувају сви народи, да им не пропадне што је њихово. Чувајмо и ми име и језик српски; тражимо наше право, ово је опште пак нек не трулимо на срамоту народа српског. Док нам је језика, допде као Славени можемо и умемо прослављати Бога. Без језика били бисмо неми.

Што нам језик српски погрђује туђин, ни по јада српског: с његовим животом, престаде и погрда. Немојмо — нашим незнањством — ми сами вређати онај језик, који је дар самога Бога: ти се јадн до Бога чују. Као Срби морамо знати српски: нама требају и славенска наречија — у њима и с њима просвета је наша. Брат брата морамо разумети, пак

ћемо онда и даље отићи — онда бићемо и снажнији!

Г Л А С Х.

Дрво има једно стабло, а више грана; и ми смо једни Славени, ал смо именов различни. Наш се живот појављује: мање или више подигао се у свима славенским народима. На младима остаје свет; по срећи нашој младоме свету позната је заједница славенска: што као млади научимо, то ћемо задржати и у старости. Као раздељени Славени имамо у себи мање или више туђинског живља. Свако наше колено нек скупља — нек разазнава своје од туђег: из делова моћићемо дознати цело. У целоме има делова: чим већма напредује добро поједини славенски народа, тим се већма потпомаже цело.

Заједница славенска учи нас к добру, а одучава од зла; заједница учи нас мислити пак учи нас и радити: а с тога је добро наше. Заједница не грди рођена брата, већ обимље братинско брацки: пак гладни и лепша свако зло. У заједници славенској не трпи се ни пакост ни злоба. Заједница славенска крепи сваки свој пород: највећма нас Србе: ми смо немилеце раздробљени и растурани. Сад ће нас

као Србе уздржати заједница славенска : без слоге бићемо свагда туђе робље. Као Србима није нам слично ни прилично да останемо за другима: као Срби имамо велику силу, имамо крв јуначку, и ми смо лист једне славенске горе. Знајмо: „пруће у снопу је јаче“!!

Г Л А С Х I.

Српску децу треба учити: Наука треба да окрепи да осили и тело и душу наше деце — а не да раслаби. Начин учења не мора бити зао и opak. Ми смо Славени, ми имамо урођену љубав према свакоме, а тим већу према наши најсроднији. Пазимо! да науком не уђе у српско срце лукава змија, која ће дух тровати. Наука нек нам не изглади, нек нам не погрди забава и обичаја. Ако не будемо Срби по српским земљама; ако све што треба не буде српски; ако се ограничимо само на цркву и малене школе, тешко нама, а још теже кукавној нашој деци. Онда ће наша деца знати шта је пис, они ће нам клети и кости, не ће нам онда на миру остати ни непео у гробу. Наши оцеви и наше мајке живе у оно доба, де нам за више векова помоћи могу; сад се тражи народност, гине за народност и добља народност. Ако сада не устраже, не видеља им ду-

ша Божјег лица. Да нам омладина постане српска дика: оцеди и мајке треба да знаду све потребе и ране народа свог.

Није сваки град, није свака земља за учење српске деце. Наука прелази у крв, а из крви рађају се сви поступци — сва дела наша. По делима познаје се човек, познаје се и осуђује цео народ, — а дела народна живе по стотине година. Наука по духу народном, та ће донети срећу и спасење отаџбини српској, — накаламљено дрво носи сасвим друго воће, тако би било и с нама: Тешко постојбини српској, по жалосној туђој науци.

Народ српски скоро се — о срећи и будућности славној — световао по шумама; то нам се још једанпут појавити мора. Српски саветници седише по манастирским гудурама; зелена шума бијаше њиов врт „парк“ — а црна земља та им бијаше мека постеља. Дуго и дуго излазише гласници српског спасења и просте колебе, — кадкад и колебе бијаху српски бели двори. Земуница или колеба нек нам није и данас необична кућа, нек нам је и од сад земља мека! И колеба велика је кућа; наша земља наше је добро.

Г Л А С ХИ.

Бог нас је позвао, да за живота поднесе-
мо различне услуге. Временом, и по самој
природи постадоше различни народи; сваки је
за себе имао своју околину, у којој је живио.
Свака је така околина љуцка друкчија; свака
имаде своје потребе. Свака и најмања околи-
на потребна је за издржавање целог: цело без
делова не може бити. Римски народ мишљаше
једном да су сувишна господа, он изиђе из Ри-
ма, ал се поврати, јер виде да друкчије не мо-
же бити: и Римски народ признаде да држава
мора имати и велике људе. — Наши велики
људи, нек буду наше велико благо — нек жи-
ве за народ српски и народност славенску.
Који не живе за нас, нек и не живе, нек им је
проклето племе и колено! црн им образ пред
Богом и пред људма.

Наше живљење постаде по народним по-
требама, а никако друкчије. Сви приносимо
корист, једни измеђ нас мању а други већу,
али сви треба да радимо само за народ. Чим
већа дужност човека, тим је веће достојанство,
тим нек је већа наша работа, — с тога и ве-
ли народ српски: „Већа глава, више гла-
во боље“. — — Ви свештеници, учитељи сла-

ве и речи Божије! ви сте по смислу достојанства одређени на спасење људски душа. У учењу шта је корисно и шта је добро, у том је спасење људско. Свештеничка заслуга за народ српски може највећа бити; — знајте! и ваши греси већи су него других људи. Ако ви свештеници, озбиљски потражите лека српским ранама, ако по човечној свести научите народ сваком добру: онда ћете задобити вечну заслугу и част своме достојанству. Душевне ране — српска непросвећеност, та нек је предмет свештеничког учења, — то учење, то ће вас упознати са светом и с данашњим веком, — то учење, то је видело, то ће вас довести до правде, до вечите славе и вечите хвале. За српску простоту и српске грехе, зато ће одговарати свештеници: свештеници могу донети добро — али нек не чине зло.

За свецке свештенике треба се постарати: они живе у народу, а народ с њима. Кад по-
лепшамо чин и улепшамо свештеничко стање, онда ће боље бити.*)

---

*) Из свега овога види се стање некадашњег мишљења. У оном народном ропству моглоше слободније дисати само свештеници: зато бијаху они наша надежда. Сад је и друкчије: јер је слобода, пак нас има више друга.

Ви свештеници, не чините деобу народну; ви будите с народом једно тело и једна душа, — што хоће народ, желите, тражите и ви то исто: у народу је живот; пут и начин живота рађа се из народа. — Свештеници! пазите народ српски и славенски као своје очи, — онда ће и вас народ пазити. Негујте народну просвету, пак ће вас и народ неговати. Помажите заједницу славенску, пак ће вас и народ помагати. Познајте дух времена, дух славенски, пак ће вас и народ познати. Непрогањујте живота — будућности славенске, ради вере, јер ће вас народ праведно прогањати!!*)

Г Л А С ХИИ.

Ако нам се мили име Србин: потражимо помоћ народној просвети. Просвета ће нас спасти у садашњем метежу и будућем колебању света. Просвета ће учинити да не будемо робови тела. — Ми имамо научених људи, — али је народ срећа света, у народу лежи будућност: за народ нам се постарати треба. За нас Србе није она просвета којом чо-

---

*) Све ово речено вреди за све попове били они ма које вере; — вреди и за сада; мислим, вредиће и за свагда.

век у соби оглуње и ослени, — та просвета није ни за наше учене људе. Наш век а и дух је славенски практичан: таква нек нам је и сва наша наука. — Све је наше спасење у школама. Христос је просвећивао своје ученике, а српска деца нек се просвете у српским школама. Ми смо сретни : јер сада с нашим животом можемо и школе уређивати. Српске школе и српске учитеље треба уредити по народној потреби — и по духу времена. С нашим животом можемо одмоћи и свакоме свом злу. Кад удвојимо на ново уређене школе, онда се надајмо сваком српском добру.

Српско дете може се изучити српским језиком. Догод нам деца читају оно, што не разуме ни сваки учитељ: донде зло и помагај за нас Србе. Чим лакше научи дете читати, чим бољма разуме оно шта чита, тим пре ето ти нам просвете српске. Како ће, и шта треба да учи Србин, све то сада уредити можемо. У новој школи нек се научи Србин да је и Славенин, нек се научи како ће усрећити своју кућу и своје племе: којекакве беспослице лако ће познати. Да смо имали и више и боље школе, да несмо оглупили у читању „Петер мали крадец,“ онда би лакше разумели вољу Божију у духу времена. Да смо просрећенији, онда би

наша љива била веленија, наш живот био би јаснији, наша душа била би веселија.

Нама требају и високе науке: зло по нас, ако науке начине два народа из једног истога. Гордост и сувишност (лукеус), та нас упропастити може. Чим смо више учени, тим ближи морамо бити народу: народ ће нам захвалити на нашем труду, народ ће припознати и испунити нашу и Божију вољу. Учене људе — али изроде и отпаднике народ ће проклињати. Чим је просвећенији народ, тим је већа слава ученог човека, тим је већа заслуга код Бога. Ви учени! радите за народ и народност по народној свести. Реците народу шта му треба, намените му, он ће вас послушати и учинити шта ваља.

Г Л А С ХІV.

Нов живот настаје нам у ново доба, а у зао час ако се упутимо са старим злом. Зло по нас! ако не променимо старо неваљало рухо и душе и тела. Од једног јединог народа начинили смо два народа; све то бива по вољи душманској, — а све то на рачун наопаке и жалосне наше мудрости. Зла чинимо и наносимо сами себи, или пуким незнанством или пустом вољом: једно и друго поткопава нам на-

ше биће, а трује нашу будућност. Једна-
кост то нам је значај, у томе је и сила на-
шег славенског духа, — а једнакост мора
нам бити и начело — принцип — нашег жи-
вота. Наука треба да зближи духове к јед-
ном добру: а тешко нама! код нас дели сродна
од сродног. Ко омириса науку, онај мрзи на
човека природна; који је нешто причуо о нау-
ци, тај мисли да зна свашта, — а код свију
оваки, највећма страда човек за науком, и не-
тина кукавица. Намргођена и велика глава,
није свагда и мудра глава. Зашто мрзе, и заш-
то гоне надриклике човека мудра? — зар што
зна више — што се вазда учи, пак што жели
да својим писмом обучи сваког човека? — Заш-
то зазиру неучени, од човека учена? зар што
их он учи сваком добру! зар што приповеда
светлост и носи видело, а они живе у мраку.
Човека мудра, човека од века, човека за Србе
и Славене — гледајте као Божија посланика и
спаса од зла. И Исус је био човек мудар и
човек од света и века. Једнакост, то је жиг
славенског духа. Један живи за другог; један
једно а други друго радити мора, — сваки је
рођен за један посао: нит сви мудри, нит сви
сиромаси, нит сви богати, а сваки има свој
посао. У свачем попуштајмо један другоме,

тако ћемо се и пре и лакше разумети, тако не ће никоме криво бити, а — што је најбоље — не ћемо ни мрзети један на другога.

Неки мрзе на човека проста, а зар се не родисмо сви голи и наги синови? — зар се роди који од вас у сувоме злату? — зар не бија и Исус највећа сиротиња? — Не мрзите ли на народ, што га не ћете да учите, — што он по вазда копа и оре, не би ли вас, себе, и своје лебом заранио. Зар је срамота што је народ неук, а вас кукавице зар није срамота што не знате ни својега језика? Зашто грдите народ, прости, зашто вичете на његове љаге, — а зашто не сазнате и не кажете одкуда долази зло, пак за што не учите народ на добро? — Зар не знате или не ћете, да је капут нагрдио наш гуњ; штивле су нам огадиле наше опанке. Леп је и капут, и штивле су лепе, али нам најпре опоганише народну душу. Народ наш је прост, али по речма туђег света — и поквареног срца. Народ наш нема западне науке — али народа нашег разборита је мисао. У народа славенског ведро је чело, његове очи још су бистре очи, срце му је чисто као злато, душа мирна, реч му је чврста, важан му је говор, озбиљска воља и млађана сила. Наш народни живот није старо и издера-

но тело, наше мисли још нам не разнесе ветар. Нико није од никога бољи, а сваки у својој ме нека је добар и поштен човек. Будимо сви добри и поштени људи, али будимо прави Срби и прави Славени. — Ко поштује туђе труде, ко лепша туђе зло, ко разбира туђе муке — пак одмаже туђој муци: тај зна како нам је и како би с нама могло бити.

Некима чудно је наше искрено „ти“ а најмилије „ви“ — проклета лукавштина. Зар Богу друкчије велите? зар ви не певате: „Молим ти се Боже.“ Зар не појемо сви редом: „Господи помилуј!“ — — Сложимо се, пак рецимо сви Срби и Славени: Боже помози!!

Б.

Г Л А С И

ЗА

**ВРЕМЕНА РАТА и ВОЈВОЦТВА
СРПСКОГ.**

—

Т Л А С Н

34

ВРЕМЯ ПЛТ В ВОЗВОЗРАСТЕ

СПИСОК

Сад кад ево већ видимо чему се ми Срби и
Славени надати можемо, сад ће Богу хвала и
ова књижица у свет: којој сам придодао шест
нови гласова. С овом књижицом пре слободе
хтео сам, а и сада у слободи хоћу да наш на-
род расазна зло народно од добра народног, —
да дозна како нам је било, како нам је, и ка-
ко нам може бити. Књижицу ову написах за
народ, — а српска омладина нек толико учи-
ни добро да је прочате оним нашим људма
који не познају писма: с тиме учиниће велику
задужбину роду а и племену својем,

За времена славенскога сабора у Златноме
Прагу предадох ја исту ову књижицу на

штампу, али јадни Виндижгрец начини русвај
са својим топовима — те и по трећи пут
не би суђено књижици да уђе у свет. А сад
је ево те излази

У Карловцима после Сретенија Господњег
лицем на Симеона Богопримца. 1849.

Г Л А С І.

Страшно је и помислити на ропство, а камо ли тужан живети у ропству. Човек — туђ роб, гори је од скота: јер није то шала — имати вољу, а не бити вољан. Дуго и дуго бијаху људи туђи робови. Дуго морадоше људи, морадоше и сви народи само слушати — а ништа не желити, морадоше неправду трпети — а истину не рећи, зло сносити — а на добро ни помислити. Хој! да грдно ли је то зло било: људи — крвници мучише поштене људе — мучише и народе, гонише правду, протериваше истину, угушаваше слободну вољу, — а цео свет не смеде ни писнути на она крвничка дела. Све којекако што чињаху грдна зла, ама како се то слаже с поштењем кад чине најгрђа зла а овамо веле: „по Божијој милости“ — — проклето им име — грде и руже самога Бога! Човек праведан и човек по Богу вољан морао је свиснути, кад виде: сиромах народ орао је и копао — само да своје крвнике лебом зарани, а тај народ поред толике невоље био је роб — и ништа друго.

У време крвничко: народ је гинуо, али само као роб да га после његови крвници још већма муче. Народ је живео: али само с тога, да поред њега све бољма живе народни крвници. Свет је цвилно од тешка зла и љуте невоље, — а најгоре беше по народ славенски. У време свецког сужањства, патеше Славени и као људи робови и као народ сужањ. Поред свега ропства знаде свет и о Немцу и о Маџару. И Немци и Маџари имадоше радосне дане: имадоше своју немачку ил маџарску светковину, ама Славени бијаху највећи робови. Славени робоваше као људи — свецким крвницима, као народ — крвничким народима: није се знало ни да су живи. И Немац и Маџар више је пута весело попевао: али јадна, Славен о Славенству није смео ни уста отворити. У несретно крвничко доба, по нас Србе бијаше зло и наопако; не имадосмо ни имена у свету, гоише нас крвнички народи, брат брату да помогне не смеде ни помислити. Ми Срби љуто патисмо: туђинци — наше поглавице, здераше нам кожу, поједоше нам месо, а почеше већ ломити и саме кости. — На свету било је тако зло, да већ горе не може бити. Крвници госпоцки, глобише свет, а свет се није смео ни помаћи. Сећајмо се зла и нево-

ље своје! пазимо на народне крвнике: јер их још и сада има!!

Г Л А С И I I .

Као сунце појавила се слобода свему свету. Баш као што огрева сунце, тако је слобода огрејала народне душе. Слобод а нађе народе у највећој невољи: у свету — пре слободе, није било ни правде ни праве правиче. Дође слобода, свету се показао дух времена, настаде велика забуна: требало се стрести свега старог зла. Дух нашег времена појавио се свету баш као и друга светиња у три лица: у лицу „слободе, једнакости и братимства“. Ово свецко тројетво учини да људи постану слободни људи, да народи дођу до народне свести и да буду слободни. Свету се појавило велико добро, — настаде радост, народи сви редом сетише се своје љуте невоље, сви редом упутише се својој радњи — својем напретку. Људи за слободу, људи за народ, људи млади а учени латише се посла да помогну народу у млађаном веку. Крвници, старовоље, изелице, и друге којекаке кукавице осетили су силу млађаног духа, мукло се осменули на ову новину, проклињали су младе људе, — а-

ли све у залуд, ено, како радише онако и про-
ђоше! — Поред све милине и врлине новог
времена, породило се гдно зло: старовоље сва-
којако се копрцају, сву силу дижу да одр-
же мејдан — и да заробе свет. Старовољ-
цима није ништа свето; они не знају ни за на-
род ни за народност, не пазе ни на правду ни
правицу. Старовоље нит пазе на Бога нит на
душу, они не маре за никог, већ хоће да по-
врате старо зло: хоће да они опет крвнички
господаре. Све старовоље једне су вере и је-
дног кроја, у Славена, у Немаца, и у свију
народа — свуда су једнаки: они су прави
отров овога света. — Народ за којег се
и родио овај дух времена, праведно се поди-
гао на старовоље. За слободу, једнакост, и бра-
тимство — за ово народно тројство пролио
је народ и своју крв. Народ својом крви ис-
купио је ову своју светињу, народ је узбио
свако ропство: старовоље клонуше пред силом
народном и поклонише се сили народној. На-
род је својом крви искупио светињу своје
народне среће, — правда и правда ступила
је у живот народни, али: још дуго морају на-
роди на опрезу бити. Још није утврђена
срећа, још има на свету народни злотвора,
још не мирују беси слободе: још нам те како

треба бити на опрезу. Слобода, једнакост и братимство између свију народа, то је светиња народна, а ту светињу морамо чувати као очи у глави! — Сећајмо се пређашњег зла и невоље љуте, пазимо да нас не преваре народни врази! Боље да нас нема, нег да дочекамо да нам старовоље капу кроје: онда зло и наопако! Старовоље хрђави су беси а чудни свеци. Позор на слободу, једнакост и братимство, ако смо добру ради!!

Г Л А С Ш.

Дух времена појавио се свету у лицу слободе, једнакости и братимства: вас свет пристао је уз њега. Народи осећају и знаду силу ових речи, али у залуд, кад дух времена нађе народе у свакојој неприлици. Неки народи имају шта чинити док се опросте својих старовоља, а неки — што је црње и грђе, морају гледати да их свет позна као народ, па тек онда да се уреде као слободни људи. И једни и други имадоше силу посла и муке: јер није то мала ствар — из највећег зла зградити највеће добро, из ничега створити царство.

Свему свету као и до сад открили су Французи истину порођеног новог века. Нем-

ци после Француза латише се свецког тројства; и јадни Маџари нађу се у послу; ама: Славени — после Француза — најбоље сватили су дух времена. Пре данашњег видеља, вас свет страдао је од својевољства појединих људи, — с тога се и подигла светиња: а Немци и Маџари хтедоше црње и грђе зло — да они као народи господаре над Славенима. У први мах слободе сви народи сетили се себе и својега зла, постараше се да помогну себи :дакле и Славени.

Ако је и којем народу дух времена дух народне среће, то је био овај садашњи највећма за нас Славене. Ми Славени живесмо баш као деца без оца и мајке: имадосмо силу света, силу земље, ама све до сада ми смо дробили а други је кусао. Сад је дошло и за нас време: јер сто свету већ се јавља свет славенски; народи славенски дођоше већ до славенске свести. Славени стресају са себе крвничко ропство. Славени већ се познају као народ једнога племена — као рођена браћа; Славени већ познају своју грдну силу: ко ово и сада не види, тај је слепац код очију. Није већ шала заједница славенска: за срећу славенску већ се световаше Славени у својој славенској скупштини; за слободу

славенску већ се и крв није. — После хиљаду година славише Славени прву славенску светковину у Златноме Прагу: ту беше прва славенска скупштина. Није то шала, кад ето већ једном Пољак и Руси, Чех и Слезак, Словен и Мораван, Србин Хрват и Словенац рекоше народима Европским: „Први пут од како себе памтимо расијана чељад велике куће, великога племена људског, стекосмо се из далекијех крајева да се на ново познамо да смо браћа, да се за своје заједничке потребе мирно поразговоримо, и ми се познасмо не само по краеноме језику 80 милијуна браће, него и по сложеноме ударању својијех срдаца и по подударању својијех потреба.“ Први пут скупили се Славени, — ту је брат брата брацки обимао и љубио: јер куд ће веће радости нег видети брата да је здрав и користан. Славени на својој скупштини видоше да их све гони једна невоља: туђинско ропство. Ту на скупштини видоше Славени, да им је слога заједничка најнужнија. Први пут световао се народ славенски, а Богу хвала ту је себи осветлао образ. Народ славенски неће да трпи ничије ропство. Народ

славенски хоће да сви народи буду слободни народи; пак онда желе слободни Славени свезу слободни народа. Бог је помогао срећи славенској: свет се већ клања правди и правичности славенској. Свет признаје да треба дати свакоме своје: друкчије нема среће, нема слободе, нема једнакости нема ни братимства.

У садашње доба ближе се народи све бољма један другоме: баш као деца око своје мајке. Народи једног рода и једнога племена, морају и бити један и исти народ: то нам доказују данашњи свецки догађаји. Немци — сви колико их има, ено већ се смоташе у једно немачко клупче: памет нам вели да добро и чине. Талијани — све већма и већма ближе се себи: њи задржује њихово стање те до данас несу сви скупа, — Бог и правда помоћи ће њима. И Славени растурани су један од другога, — све више и више долазе к себи: истина ће надјачати, а што је право једноме биће и другому драго — биће и свезе славенске!

Велико је Славенство, биће велика и његова дела. Задње је време! дођимо једном к себи, познајмо наше јаде, познајмо и нашу силу: не дајмо се варати као нека луда деца.

Будимо добри и поштени, али тешко нама ако пострадамо ради наше безазлености. Славени будимо на опрезу, да нас не заболи глава, да нам не заиђе наше сунце!!

Г Л А С I V .

Дух времена појавио се свему свету; с њиме цветала би народима народна срећа: али у залуд кад ето народи све до данас не дођоше до праве свести. Поред слободе, једнакости и братимства, многи народи били би и сад робови. У свету има различни народа, сваки треба да има оно — шта је пужно слободном народу: име језик и своју народну слободу, јер без тога зар није народ прави роб? — Пре овог свецког покрета билисмо ми Срби баш као други робови: не имадосмо ни имена у свету, ни своје земље, ни својег рођеног господара, нити је владао наш језик у нашој земљи. Ми Срби пролисмо толику крв, а то све у туђ рачун а слободи на штету, и поред свега тога остадосмо вавек туђи робови. Срби војевасмо другоме за хатар; многа удовица остаде сирота, многа осташе сирочад, сиротиња нас јела: а туђин све бољма нас мучио.

Дође време донесе бремене. Ми Срби већ

једном осетисмо се злу, хтедосмо да и нама огране сунце. Лепо у миру тражисмо своје добро, али несретни Маџари и сами Немци — скочише на нас као гладни вуци. Немци, Маџари што су тражили оно су и добили: Срби јунаци дигоше се на ноге јуначке. Светло оружје, бритка сабља, страшни топови, то је био најбољи мелем за Маџаре — који нам не хтеше признати ни имена. Красни српски народ осветлао је свој образ пред целим светом: дигао је оружје на оне који се противе српској па тако народној слободи. Народ наш војевао је сада за своју и за славенску слободу: да није Срба било, како би нам свирали Немци и други којекаки? Нас Србе презирао је с почетка и онај цар којег ево данас избависмо од пронасти. Наш рат називаше буном. Нас Србе сматраше двор као неке бунтовнике, — којекаке трице и кукавице називаше нас харамлијама: а гле како нам се сада диве, и веле да смо верни цареви јунаци. Сви као један латио се наш народ оружја, — дођоше нам браћа у помоћ: пак ево ми смо одржали мејдан. Онако војевасмо као што приличи јуначкоме народу: били смо оне који нас бију, штедисмо оне који нас штедише — овако треба нам и од сада војевати.

У нашем ратовању не окаљасмо наш народни дух: тражили смо своје, а давали смо сваком своје. — Ништа друго не хтедосмо већ слободу. — Ко вели да би ми и без рата дошли до српског живота, тај је кукавица: јер ево и данас кад смо на оружју шта не чине Маџари. Маџари гори од Турака секоше нам и оца и мајку и нашу невицу децу, — јаук наших народних мученика до Бога се чује: и с тога Маџари већ плаћају својом пустом главом. Маџари копаше нама јаму, а сада по правди и правдици — сами падају у њу. Рат нам је очи отворио, — с ратом дођосмо Срби до кнежевине, с ратом ево дођосмо до војводства, с ратом сачуvasмо вољност црногорску: с ратом негда извојевасмо Срби и српску царевину, пак смо онда били сви Срби једно исто. — Наш народни рат праведан је рат: јер ето већ се клања и душманин нашем оружју и нашем јунаштву. Аустрија и Маџар беше наш душманин, — гонимо сваког који нам гони слободу: пазимо на стару шеврдасту Аустрију!

Тешко кући без старешине, а још је горе народу који нема своје рођене поглавице. Ми Срби као што ваља изабрасмо себи рођеног господара: наш поглавица јесте војвода, а први војвода прва радост био нам је

С т е в а н Ш у п љ и к а ц. Није то шала: после Душана и цара Лазара, после Црнога 'Борџа, видети војводу српског Стевана Шупљикаца! — То је срећа, која се не да описати! Наш војвода био је јунак јунака, био је Србин Срба, — а сада тужан: он је био човек којег ми не смо ни заслужили. Војвода био је слободан човек и хтео је праву српску слободу: али наши не хтеше га разумети. Имали смо војводу, али га не смо пазили: мало смо му учинили, а он је много и много заслужио. Наш војвода био је славан, био је наша дика, а тешко нашим а: наш војвода — по роду Србин, живео је баш као кагда није међу Србима. Наш народ вели: „Имате ме незна те ме, изгубићете ме, познаћете ме“ — а ето тако је било и с нашим војводом. Плетка и злоба шкодила је нашем војводи: војвода преживео је доста жалости а мало врло мало радости. Имасмо војводу, ал га не смо пазили. Срби покајмо грешнике!! Народ изриком нек рекне покојноме војводи: Лака му црна земљица! Посветила му се његова десница! Светло му се име посветило — док је Срба и српскога рода, и док је племена славенског! Проклет био који га не ожалио! Проклет био који га оговорио!!

У ратовању много учинисмо; да је било реда, да је било озбиљне радње, ми би учинили још више. Благо нама кад је ево наш српски народ већ дошао до српске свести: јер смо као Срби војевали за српску слободу. Нашим ратом дознали смо наше силе, познали смо и наше душмане, већ знамо шта је рат и како нам ваља ратовати: вриска коња, звека мачева, грмљавина топова није нам више необична ствар. Познајмо наше зло у ратовању, стресимо се зла, тражимо добро, — чувајмо се преваре — чувајмо наше, не тражимо туђе. — У нашем рату било је доста наших мученика, доста је погинуло српски јунака: али њихова дела славиће народ српски, њихов пео благосиљаће Срби: јер погинуше за српску слободу. У нашем рату свет је могао видети како брат брату помаже у невољи. Сад у овоме рату видесмо да нас има силу Срба, видесмо и то да можемо сви Срби уједно, много учинити. Овај рат баш је као преходница будуће српске славе.

Наш рат наша је највећа срећа: сада у рату после стотине година први пут познао је Србин својег српског брата. Сад већ тебе да знамо: Срби живе у Србији и Црној гори, у

Босни и Херцеговини, у Хрвацкој и Славонији, у Бачкој и Банату, у Срему и Барањи, — све су то српске и хрвацке земље, — свуда по тим земљама ори се српски језик: на веру не треба нам пазити. Без народа нема ни рода, ни среће српске: слава дакле народу српском, слава српском оружју, слава српским јунацима! — Слога и љубав увеличаће српску славу. Сви Срби имамо доста јунаштва: сви Срби имаћемо и велику будућност.

Г Л А С У.

Слобода огрејала је нашу крв: извојевасмо слободу, и већ живимо као слободни народ. Ко народима не жели народну слободу, тај је најгори крвник. Имамо слободу: у слободи радимо све за наше добро и народну срећу, — чувајмо се зла и несреће народне. Слобода хоће да будемо бољи, поштенији, и сретнији људи. Слобода нек нам је као и друга светиња, ко дира у слободу, дира нам у највећу светињу. Слобода не трпи лукавштину и неправду, хоће да се све ради искрено, јавно и право. — Слободи помоћићемо ако ујединимо све наше силе ради народне среће. Као

народ слободни треба да имамо пак да сами себи нађемо добре, поштене, и слободне старешине: али добре старешине морамо слушати. Као слободни морамо пазити на дела и наших рођени старешина: јер старешине хоће често да сиђу с пута слободе. У слободи морамо што већма слушати један другог: друкчије нема реда а не ће бити ни среће. Старозоле мрзе на слободу; јер поред слободе не могу да муче јадни народ. Старозоле гледе да нас уплету у зло, пак тако да нам униште слободу.

Слобода обара свако старо зло. Слобода нек нам је и у школи и у цркви. Нек нам је слободно и слово и наука: њи градимо по слободи. Док је слободе народне донде је и среће и напретка народног. Чувајмо слободу, не дајмо је пошто смо живи. Без слободе не ће бити добра; нема ни братимства, не ће бити ни једнакости.

Поред слободе дођосмо к себи, сад већ видимо сву колику нашу браћу: сад знајмо да има још наше браће који цвиле у ропству и којима ваља да помогнемо. Слободни слободно се руковасмо с Хрватима — нашом

рођеном браћом: између нас и Хрвата постоји братимска свеза. Свеза с Хрватима нек нам је први корак ради напретка наше велике свезе. И ми и Хрвати имамо доста зла, томе узрок беше туђинци а наши душмани. И ми и Хрвати клонимо се и рођени злотвора који нам деле наш народ — задржују нашу срећу: јер такови људи гори су од крвника, љуте су гује које нас трују. Они, који реве на нашу братимску свезу, они нит имају памети за садашњи век, нит имају срца, нит нам желе правог добра: они су праве кукавице. Зар не треба да брат брата пази и да живе у слози, — ил зар нам је ближи Маџар који нас веша? — Будимо на опрезу! — а док српски синови иду батином на топове, дотле не ће пропасти српска слобода. У слободи ближимо наш расејани ал велики и славни народ: тако биће нам наш живот ближи — временом биће нам и славнији и јачи!!

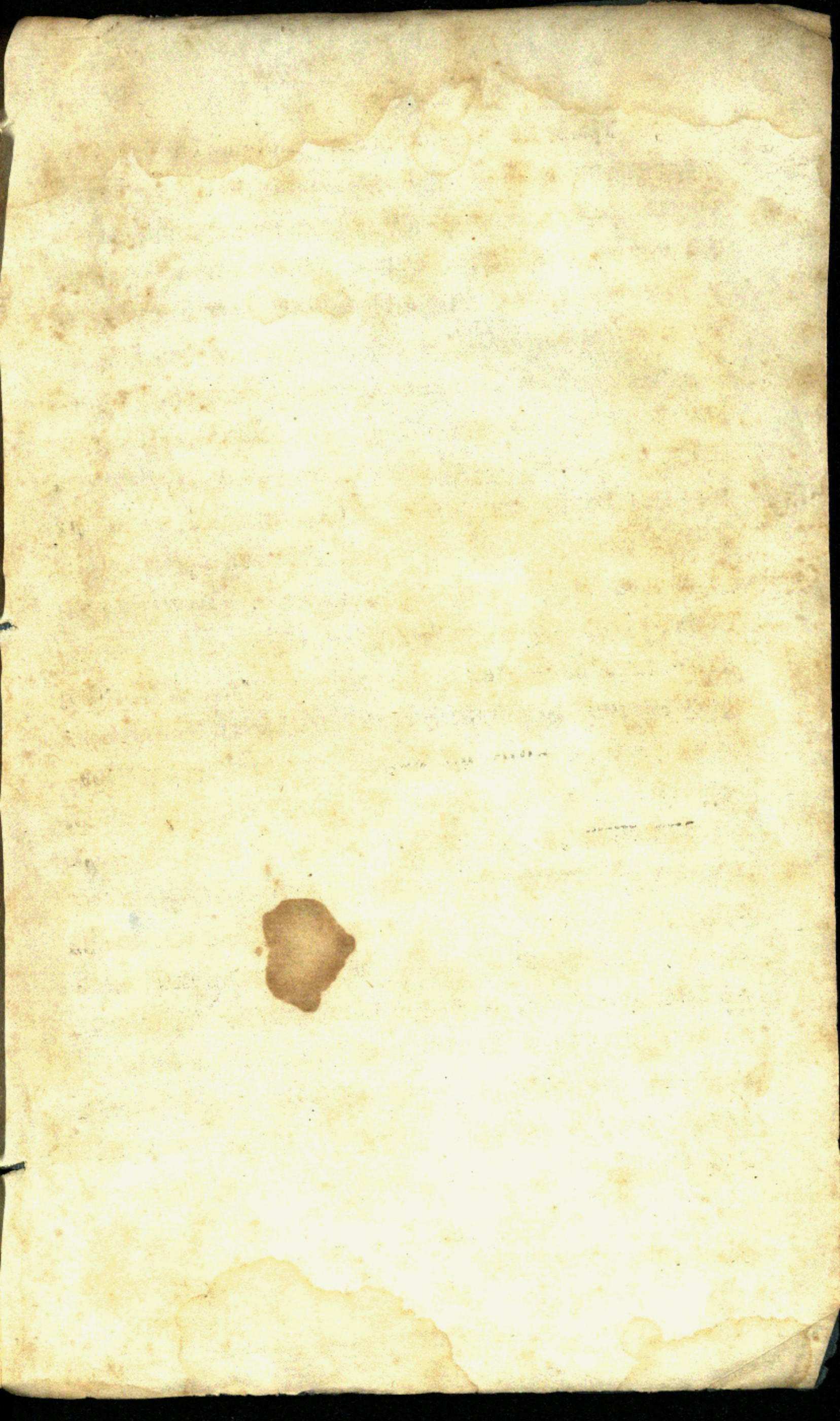
Г Л А С VI.

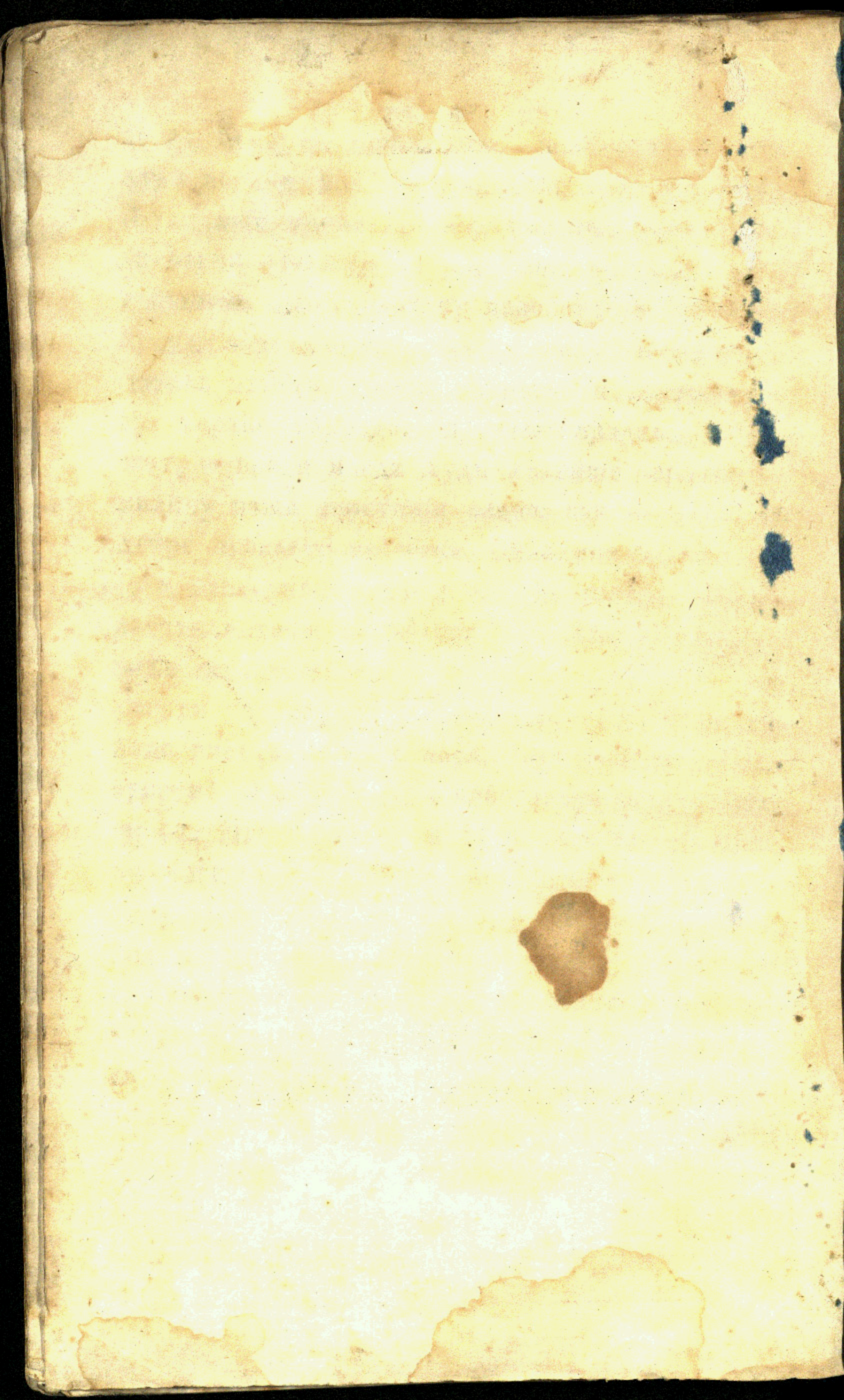
Књиге требамо — књиге у слободи писање, али књиге нек нас науче да будемо боље газде, да будемо паметнији људи: да тако бољ-

ма угодимо вољи Божијој и нашој народној срећи. Ако хоћемо да књиге пишемо треба нам слово којим се књиге пишу. Слово гради се по гласу говора, а не говор и глас по јадноме слову. Писмо којим пишемо и читимо нек нам је наше, али нек је разговетно и красно, — нек нам разгони таму а разведри памет: јер само тако доћиће нам народ до народне просвете. Има народа који су по слову у љутој невољи: они виде да им слово није по њиховоме језику, они би хтели да дођу до чистине али дубоко загазише у блато пак им је тешко извући се из блата. По слову најсретнији смо ми Срби: ми имадосмо старо зло, али ево Богу хвала већ толике године имамо и ново дотерано и савршено слово. Зло и своје рођено треба уклонити ако смо ради добру: и зато по овоме постало је наше новије слово за писање и читање. У нашем новом слову има и слово ј, на које дигосе се свакојаке старовоље. Људи којима књига и наука није посао с којим живе, не треба ни да се мешају у оно што им не приличи: а то вреди и о овој препирци за слово ј. Људи књижевници кад суде и пресуђују ствар, нек суде по памети и по свести: па ће онда видети да је правда и да је истина. Многи дегру се на слово — ј — нашег гласа којим ве-

ле да ћемо се пошокчити, порепити: а ови људи вера и Бог говоре баш као у ветар. Људи који мисле да се у данашње доба народи вером обмањују, а још више они који виде у једноме слову народну пропаст: ти људи на путу су народном напретку па и вољи Божијој. — Новина памети, новина напретка и новина среће мораће напредовати. На младима остаје свет, а врски млади људи сватише врлину и милину наши спретнији слова: пак се види да добро пропасти не може. Омладина српска, она је и сва српска радост: она ће народу разговетити истину и упутити га виделу. Старовоље шта раде нек раде по свести: и у овој распри нек разложе народу као што јесте, пак ћемо видети које ће народ пре сватити и разумети! Народу треба преставити сваку ствар, он зна шта је лакше и боље: пак ће народни синови временом пресудити и ову негуду ради наших слова. Старо писање и његова слова, баш је као старо неваљало рухо које не приличи и не доликује нашем паметнијем животу. Истина и чистина не ће никад пропасти: народна просвета и срећа народна то је права тежња новог слова, а Бог и срећа умудриће нас све!! —

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

P19 Ср I 388.1

Ова књига кошта 15 кр. сребра.